

Krzysztof Różański

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

kr80@amu.edu.pl

Prawne formy wsparcia działalności pszczelarskiej w świetle rozporządzenia 1308/2013 ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych

*Legal Ways of Supporting Apicultural Activity in the Light
of Regulation No. 1308/2013 Establishing a Common Organisation
of the Markets in Agricultural Products*

STRESZCZENIE

Prowadzenie działalności pszczelarskiej w Unii Europejskiej jest poważnie zagrożone ze względu na zróżnicowane czynniki o zarówno społeczno-gospodarczym, jak i przyrodniczym charakterze. Nowe rozporządzenie ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych ustanowiło możliwość udzielenia pomocy podmiotom pracującym w sektorze pszczelarstwie głównie przez realizację krajowych programów wsparcia pszczelarstwa, finansowanych w 50% z budżetu unijnego. Celem niniejszego artykułu jest próba oceny, w jakim stopniu instrumenty prawne przewidziane w tym rozporządzeniu wspierają podmioty prowadzące działalność pszczelarstwa w Unii Europejskiej oraz czy stanowią skuteczną formę przeciwdziałania wyzwaniom zagrażającym funkcjonowaniu sektora pszczelarstwa w XXI w.

Słowa kluczowe: pszczoły; wsparcie pszczelarstwa; działalność pszczelarstwa; krajowe programy wsparcia pszczelarstwa

WPROWADZENIE

Sektor pszczelarstwa pełni bardzo ważną rolę dla gospodarki Unii Europejskiej, m.in. zapewniając konsumentom dostęp do takich produktów pszczelich,

jak: miód, mleczko pszczele, propolis, pyłek kwiatowy czy wosk pszczeli¹. Należy jednak podkreślić, że wartość produktów uzyskanych dzięki zapyleńiu roślin przez pszczoły wielokrotnie przekracza wartość produktów wytworzonych przez te owady². Pszczoły zapylają blisko 80% roślin dzikich i uprawnych, zapewniając tym samym zyski dla rolnictwa unijnego na poziomie ponad 150 bln euro rocznie³. Prowadząc tego rodzaju działalność w stosunku do roślin dziko rosnących na obszarach leśnych, wywierają korzystny wpływ na środowisko naturalne, przyczyniając się do utrzymania odpowiedniego poziomu bioróżnorodności biologicznej⁴.

Niestety, obecnie coraz rzadziej możliwe jest korzystanie z dobrodziejstw tego działu rolnictwa z uwagi na pojawianie się większej ilości zjawisk zagrażających jego dalszemu funkcjonowaniu. Wynikają one m.in. z przeobrażania się struktury społecznej współczesnego rolnictwa (migracja ludności z obszarów wiejskich do terenów zurbanizowanych, spadek zainteresowania pszczelarstwem jako formą aktywności zawodowej wśród generacji młodych rolników)⁵, problemów związanych z wprowadzaniem na rynek unijny produktów pszczelarskich (coraz częstsze przypadki niezamierzonego przedostawania się organizmów genetycznie zmodyfikowanych do produktów pszczelarskich wprowadzanych na rynek rolno-żywnościowy w Unii Europejskiej)⁶ oraz postępującego spadku liczebności pszczół, co w efekcie doprowadziło do zamieszczenia tych owadów na Europejskiej Czerwonej Liście gatunków zagrożonych wyginięciem⁷.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz.Urz. UE L 347/671) dzieli wszystkie produkty rolne wymienione w art. 1 na sektory, wyodrębniając tym samym w art. 1 ust. 2 v) sektor pszczelarski, który obejmuje takie produkty, jak miód, mleczko pszczele, propolis, pyłek kwiatowy czy wosk pszczeli.

² J. Prabucki, [w:] *Pszczelnictwo*, red. J. Prabucki, Szczecin 1998, s. 102.

³ M.P. Chauzat, L. Cauquil, L. Roy, S. Franco, P. Hendriks, M. Ribiere-Chabert, *Demographics of the European Apicultural Industry*, "PLoS ONE" 2013, Vol. 8, No. 8, DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0079018>, s. 1; B. Madras-Majewska, J. Majewski, *Zmiany w światowym pszczelarstwie z uwzględnieniem miejsca Polski*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego” 2008, nr 4(19), s. 281.

⁴ J. Majewski, *Finansowe wsparcie polskiego pszczelarstwa środkami Unii Europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej” 2015, nr 110, s. 70.

⁵ S.G. Potts, S.P.M. Roberts, R. Dean, G. Marris, M.A. Brown, R. Jones, P. Neumann, J. Settele, *Declines of Managed Honey Bees and Beekeepers in Europe*, "Journal of Apicultural Research" 2010, No. 49, s. 20–22; M.P. Chauzat, L. Cauquil, L. Roy, S. Franco, P. Hendriks, M. Ribiere-Chabert, *op. cit.*, s. 2–4.

⁶ Więcej na ten temat: K. Frączak, *Glosa do wyroku TS z dnia 6 września 2011 r., C-442/09*, 2014, LEX/el. nr 204724; K. Rózański, *Komentarz do wyroku TSUE z 6 września 2011 r. w sprawie C-442/09 – Karl Heinz Bablok i inni przeciwko Bayerischer Verwaltungsgerichtshof*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2015, nr 2(17).

⁷ P. de la Rúa, R. Jaffé, R. Dall’Olio, I.M. Noz, J. Serrano, *Biodiversity, conservation and current threats to European honeybees*, "Apidologie" 2009, No. 40, s. 263–284; Y. Le Conte,

Niewątpliwie jedno z najistotniejszych wyzwań dla rolnictwa europejskiego stanowi ostatnie z wyżej wymienionych zjawisk, które ze względu na skalę swojego występowania zostało w nauce określone jako zespół masowego ginięcia pszczoły miodnej – *Colony Collapse Disorder* (CCD)⁸. Zdaniem naukowców przyczyny jego pojawienia się są niezwykle zróżnicowane i składają się na nie czynniki o charakterze: społecznym (nieprawidłowe prowadzenie i zarządzanie gospodarką pasieczną przez pszczelarzy), gospodarczym (brak wystarczającego wsparcia ze strony państwa dla prowadzenia działalności pszczelarskiej, wysokie koszty leczenia chorób pszczoł, konkurencja w postaci wprowadzania na rynek europejski produktów pszczelarskich z Azji), biologicznym (wirusy, pasożyty chorobotwórcze oraz gatunki inwazyjne zagrażające życiu i zdrowiu pszczoł), chemicznym (stosowanie niedozwolonych środków ochrony roślin – pestycydów), środowiskowym (zmiany klimatyczne, kurczenie się naturalnych siedlisk występowania pszczoł oraz spadek bioróżnorodności biologicznej)⁹.

Niezbędne okazało się opracowanie skutecznego systemu przeciwdziałającego zagrożeniom dla dalszego funkcjonowania sektora pszczelarskiego w Unii Europejskiej. Temu celowi służy m.in. regulacja zawarta w rozporządzeniu 1308/2013 ustanawiającym wspólną organizację rynków produktów rolnych¹⁰, które wprowadziło m.in. system wsparcia rynku produktów pszczelarskich.

Celem niniejszego artykułu jest próba oceny, w jakim stopniu instrumenty prawne przewidziane w rozporządzeniu 1308/2013, po pierwsze, wspierają podmioty prowadzące działalność pszczelarską w Unii Europejskiej, zaś po drugie – czy stanowią one skuteczną formę przeciwdziałania wyzwaniom zagrażającym funkcjonowaniu sektora pszczelarskiego.

M. Ellis, W. Ritter, *Varroa mites and honey bee health: can Varroa explain part of the colony losses?*, „*Apidologie*” 2010, Vol. 41, No. 3, DOI: <https://doi.org/10.1051/apido/2010017>, s. 353–363. *Czerwona Księga*, opracowana przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (IUCN) oraz Komisję Europejską, ocenia stan ochrony około 6000 gatunków europejskich, w tym ssaków, gadów, płazów i owadów. Identyfikacja gatunków europejskich zagrożonych wyginięciem umożliwia określenie i wdrożenie odpowiednich działań ochronnych. Obecnie 9,2% gatunków pszczoł jest zagrożonych wyginięciem. Więcej na ten temat: *IUCN Red List Status*, <http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/bees/status.htm> [dostęp: 15.01.2017].

⁸ *Zespół masowego ginięcia pszczoły miodnej (CCD)*, „*Annales UMCS. Sectio DD*” 2009, t. 64, nr 1, s. 1–2; D. Vanengelsdorp, J.D. Evans, C. Saegerman, C. Mullin, E. Haubruge, B.K. Nguyen, M. Frazier, J. Frazier, D. Cox-Foster, Y. Chen, R. Underwood, D.R. Tarpy, J.S. Pettis, *Colony collapse disorder: A descriptive study*, „*PLoS ONE*” 2009, Vol. 4, No. 8, s. 1 i n.

⁹ Deloitte, *European Commission DG Agriculture and Rural Development Evaluation of measures for the apiculture sector. Final Report*, Framework Contract, No. 30-CE-0219319/00-20, 2013, s. 37–43.

¹⁰ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz.Urz. UE L 347/671).

Podjęcie rozważań dotyczących zagadnienia określonego w tytule uzasadniają względy poznawcze, społeczno-gospodarcze i praktyczne. Tematyka prowadzenia działalności pszczelarskiej jest w polskiej doktrynie prawniczej słabo rozpoznana. Sektor pszczelarski jest przedmiotem badań przede wszystkim nauk ekonomicznych i przyrodniczych, zaś opracowania poświęcone prawnym aspektom jego funkcjonowania są w znacznej mierze nieaktualne¹¹. Gdy chodzi o względy o charakterze społeczno-gospodarczym, to należy ponownie podkreślić znaczenie działalności pszczelarskiej dla unijnej gospodarki z tytułu wpływów uzyskiwanych z wprowadzania na rynek produktów pszczelich oraz przede wszystkim z uwagi na zapylenie przez pszczoły roślin dzikich i uprawnych. Skuteczne i odpowiednie wsparcie podmiotów pracujących w tym sektorze może również wywrzeć wpływ na zahamowanie negatywnej tendencji związanej z rezygnacją z prowadzenia działalności pszczelarskiej przez rolników tzw. młodej generacji i ograniczeniu ich migracji w celu podjęcia pracy na obszarach zurbanizowanych.

Za podjęciem rozważań przemawiają także względy praktyczne związane ze stosowaniem prawa. Przepisy prawne regulujące prowadzenie działalności pszczelarskiej są zarówno na szczeblu prawa unijnego, jak i na poziomie krajowym rozproszone w wielu aktach prawnych. Taka sytuacja utrudnia stosowanie prawa i nie sprzyja jego skuteczności. Nie służy też opracowaniu instrumentów prawnych mających na celu kompleksowe wsparcie podmiotów prowadzących działalność pszczelarską w Unii Europejskiej.

PRAWNE INSTRUMENTY WSPARCIA DZIAŁALNOŚCI PSZCZELARSKIEJ W ŚWIETLE ROZPORZĄDZENIA 1308/2013

Już od 1997 r. jeden z celów Wspólnej Polityki Rolnej stanowiło wsparcie działań mających na celu poprawę sytuacji w sektorze pszczelarskim¹². Poszczególne formy wsparcia ulegały kolejnym modyfikacjom i obecny kształt przybrały na skutek wejścia w życie rozporządzenia 1308/2013 zastępującego rozporządzenie 1234/2007¹³, wprowadzając nowe możliwości dla tego ważnego działu rolnictwa. Przed podjęciem dalszych rozważań należy podkreślić, że na podstawie art. 56 ust. 1 nowego rozporządzenia Komisja Europejska została uprawniona do przyjmowania aktów delegowanych i wykonawczych, w tym w zakresie pomocy

¹¹ K. Rozpara, *Wybrane zagadnienia prawne z pszczelarstwa*, Warszawa 1989; K. Żółty, *Podstawowe przepisy prawne i weterynaryjne i sanitarne w pszczelarstwie*, Kraków 2006; K. Pohorecka, *Aktualnie obowiązujące regulacje prawne wybranych zagadnień z zakresu pszczelarstwa*, Puławy 2003.

¹² J. Majewski, *Finansowe wsparcie polskiego pszczelarstwa...*, s. 68.

¹³ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiające wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku; Dz.Urz. L 299).

dla działalności pszczelarskiej. W związku z powyższym przedmiotem analizy, oprócz postanowień prawnych rozporządzenia 1308/2013, uczyniono również przepisy rozporządzenia delegowanego Komisji (UE) nr 2015/1366 z dnia 11 maja 2015 r.¹⁴ oraz rozporządzenia wykonawczego Komisji (UE) nr 2015/1368 z dnia 6 sierpnia 2015 r.¹⁵

Działalność pszczelarska była wspierana w Polsce zarówno przed, jak i po przystąpieniu do Unii Europejskiej. W okresie przedakcesyjnym pomoc dotyczyła głównie skupu interwencyjnego miodu oraz sprzedaży po cenach preferencyjnych cukru na paszę dla pszczoł¹⁶. Od 1 maja 2004 r. jest ona regulowana przepisami prawa unijnego odnoszącymi się do wspólnej organizacji rynków produktów rolnych.

Obecnie wsparcie polega na dofinansowaniu działań podejmowanych w sektorze pszczelarskim w ramach mechanizmu „Wsparcie produktów pszczelich”, którego celem jest m.in. poprawa jakości miodu oraz warunków związanych z produkcją i zbytem produktów pszczelich w zakresie ich wprowadzania na unijny rynek, a także przeciwstawienie się inwazji pasożytów chorobotwórczych, które od wielu lat systematycznie ograniczają liczebność pszczoły miodnej¹⁷. Korzystanie ze wspomnianego dofinansowania możliwe jest na podstawie art. 55 rozporządzenia 1308/2013, statuującego krajowe programy wsparcia pszczelarstwa. W ich ramach Unia Europejska współfinansuje sześć głównych kierunków działań, do których zalicza się: udzielanie pomocy technicznej dla pszczelarzy i ich organizacji; zwalczanie chorób i pasożytów pszczoł, w tym głównie warrozy; racjonalizację procesu sezonowego przenoszenia uli; udzielanie wsparcia dla laboratoriów przeprowadzających badania nad właściwościami miodu; odbudowywanie pogłowia rodzin pszczelich; podejmowanie współpracy z wyspecjalizowanymi jednostkami odpowiedzialnymi za wdrażanie programów naukowo-badawczych związanych z pszczelarstwem¹⁸.

¹⁴ Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 2015/1366 z dnia 11 maja 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy w sektorze pszczelarskim (Dz.Urz. UE L 211/3).

¹⁵ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 2015/1368 z dnia 6 sierpnia 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy w sektorze pszczelarskim (Dz.Urz. UE L 211/9).

¹⁶ J. Majewski, *Wsparcie pszczelarstwa po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, „Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Roczniki Naukowe” 2012, t. 14, nr 2, s. 116–117.

¹⁷ J. Majewski, *Finansowe wsparcie polskiego pszczelarstwa...*, s. 68; załącznik do zarządzenia nr 130/2016/Z Prezesa ARR z dnia 7 lipca 2016 „Warunki ubiegania się o refundację kosztów poniesionych w ramach realizacji mechanizmu – Wsparcie rynku produktów pszczelich w latach 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019”, s. 3; E. Bolisęga, *Wsparcie produkcji i zbytu miodu*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2004, nr 12(162), s. 32–33.

¹⁸ Art. 55 pkt 4 rozporządzenia 1308/2013.

Państwa członkowskie mogą dowolnie wybierać kierunki wsparcia, w których chcą uczestniczyć i określać planowane do realizacji działania¹⁹. Polska od przystąpienia do Unii Europejskiej bierze udział we wszystkich kierunkach działań²⁰. Opracowuje się je na okres 3 lat. Kraje, które są zainteresowane otrzymaniem pomocy, składają do akceptacji Komisji Europejskiej program, w którym określa się działania przewidywane do realizacji w danym państwie²¹. W Polsce przygotowany jest on przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Instrumentami finansowymi dysponuje Agencja Rynku Rolnego, która ma bezwarunkową akredytację Komisji Europejskiej oraz status agencji płatniczej i zgodnie z prawodawstwem wspólnotowym oraz krajowym administruje w Polsce mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej (w ramach WRR) finansowanymi i współfinansowanymi z budżetu UE, a także mechanizmami finansowanymi z budżetu krajowego²². Programy są opracowywane we współpracy z organizacjami odpowiedzialnymi w danym państwie za funkcjonowanie sektora pszczelarskiego.

Obecnie wykonywany jest Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa na lata 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019. Zawiera on analizę sytuacji sektora pszczelarskiego oraz plan działań z uwzględnieniem kierunków i wielkości wsparcia w poszczególnych latach²³. O zwrot nakładów finansowych, w zależności od wyboru kierunku wsparcia, ubiegać się mogą związki pszczelarskie, stowarzyszenia i zrzeszenia pszczelarzy, spółdzielnie i pszczelarskie grupy producenckie oraz jednostki badawczo-rozwojowe zajmujące się tą problematyką²⁴.

Zgodnie z art. 55 ust. 2 rozporządzenia 1308/2013 pomoc stanowi 50% wydatków ponoszonych przez państwa członkowskie na te programy. Wkład finansowy Unii Europejskiej jest rozdzielany między kraje posiadające programy pszczelarskie, proporcjonalnie do średniej całkowitej liczby uli zgłoszonych przez nie w ciągu 2 lat kalendarzowych bezpośrednio poprzedzających zgłoszenie komisji programów pszczelarskich²⁵. Liczba uli stanowi więc wskaźnik wielkości sektora pszczelarskiego w danym państwie członkowskim²⁶. Minimalny wkład UE wynosi

¹⁹ J. Majewski, *Finansowe wsparcie polskiego pszczelarstwa...*, s. 68–69.

²⁰ *Idem*, *Wsparcie pszczelarstwa...*, s. 114.

²¹ J. Ołowski, M. Trajer, *Unijny system regulacji wsparcia rynków rolnych, ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów wdrażanych przez Agencję Rynku Rolnego*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2016, nr 4(48), s. 74.

²² *Ibidem*.

²³ J. Majewski, *Wsparcie pszczelarstwa...*, s. 114–115.

²⁴ Załącznik do zarządzenia nr 130/2016/Z Prezesa ARR z dnia 7 lipca 2016 „Warunki ubiegania się o refundację kosztów poniesionych w ramach realizacji mechanizmu – Wsparcie rynku produktów pszczelich w latach 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019”, s. 3.

²⁵ Art. 4 pkt 1 rozporządzenia 1366/2015.

²⁶ Jako ul – zgodnie z art. 1 rozporządzenia 1366/2015 – należy rozumieć jednostkę zawierającą kolonie pszczoły miodnej wykorzystywanej do produkcji miodu i innych produktów pszczelich lub hodowlę pszczół miodnych oraz wszystkie elementy niezbędne do jej przetrwania.

25 tys. euro na program²⁷. Należy podkreślić, że państwa członkowskie gwarantują, że nie dochodzi do podwójnego finansowania programów pszczelarskich objętych pomocą na podstawie art. 55 rozporządzenia 1308/2013 oraz wsparcia rozwoju obszarów wiejskich na podstawie rozporządzenia 1305/2013²⁸. Począwszy od 2018 r., do dnia 15 marca każdego roku na państwach członkowskich będzie ciążył obowiązek przedstawiania Komisji Europejskiej rocznych sprawozdań z wdrażania krajowych programów pszczelarskich w roku poprzedzającym²⁹. Zgodnie z art. 8 pkt 1 rozporządzenia 1368/2015 na państwach członkowskich UE ciąży ponadto obowiązek przeprowadzania kontroli w celu stwierdzenia, czy warunki przyznania finansowania unijnego zostały spełnione. Obejmują one kontrole administracyjne i kontrole na miejscu, pozostając w zgodności z ogólnymi przepisami ustanowionymi w art. 59 rozporządzenia 1306/2013. W przypadku stwierdzenia nadużycia lub poważnego zaniedbania, za które odpowiedzialni są beneficjenci, oprócz zwrotu nienależnych płatności z odsetkami, płacą oni również kwotę odpowiadającą różnicy między kwotą pierwotnie wypłaconą a kwotą, do której są uprawnieni³⁰.

Zgodnie z art. 215 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 przewidziano też pomoc krajową na rzecz ochrony pasiek o niekorzystnych warunkach strukturalnych lub naturalnych, z wyjątkiem płatności na cele związane z produkcją i handlem. Polska do tej pory nie korzystała z możliwości dodatkowego wsparcia tego sektora w ramach pomocy krajowej, dlatego należałoby zwrócić uwagę na wykorzystanie tej możliwości, mając na względzie dalsze wsparcie sektora pszczelarskiego ze środków krajowych³¹.

PODSUMOWANIE

Rozporządzenie 1308/2013 jako formę prawną wspierającą prowadzenie działalności pszczelarskiej w Unii Europejskiej ustanowiło krajowe programy wsparcia pszczelarstwa, które w Polsce wykonywane są w ramach mechanizmu „Wsparcie rynku produktów pszczelich”. Obecnie w Polsce realizuje się wszystkie sześć kierunków działań, które dotyczą odpowiednio pomocy technicznej dla pszczelarzy, walki z warrozą, sezonowego przewożenia pszczół, wspierania laboratoriów analizujących właściwości miodu, zwiększania pogłowia pszczół i współpracy z jednostkami wdrażającymi programy naukowo-badawcze w pszczelarstwie.

²⁷ Art. 4 ust. 1 rozporządzenia 1366/2015.

²⁸ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.Urz. UE L 347/487).

²⁹ Art. 10 pkt 1 rozporządzenia 1368/2015.

³⁰ Art. 9 pkt 2 rozporządzenia 1368/2015.

³¹ J. Ołowski, M. Trajer, *op. cit.*, s. 74.

Należy podkreślić, że tak określone kierunki działań niewątpliwie wspierają podmioty prowadzące działalność pszczelarską w Unii Europejskiej, jednakże nie we wszystkich aspektach. Pozytywnie trzeba ocenić możliwość pozyskania refinansowania wydatków przeznaczonych na ochronę zdrowia pszczół i rozwój technologiczny pszczelarstwa. Warto jednak zwrócić uwagę, że w Polsce pomoc udzielana na walkę z pasożytami chorobotwórczymi pszczół przyznawana jest *post factum*, a nie *ex ante*. Należałoby zatem rozważyć możliwość postawienia na profilaktykę utrzymywania zdrowia pszczół i możliwość prewencji w tym zakresie. Ponadto środki finansowe pochodzące ze wspomnianych programów nie są do końca wykorzystywane. Zgodnie z dostępnymi danymi w Polsce w latach 2008–2012 niewykorzystane zostało około 10% dostępnych środków³². Z kolei w ostatnich latach zainteresowanie pozyskaniem wsparcia było tak duże, że wartość projektów składana przez pszczelarzy o około 50% przekroczyła wielkość kwoty możliwej do rozdysponowania³³.

W świetle zmian strukturalnych zachodzących w rolnictwie, w postaci porzucania pracy przy produkcji rolnej i migracji z obszarów wiejskich do obszarów zurbanizowanych, należałoby zastanowić się nad możliwością opracowania działań skierowanych do tzw. młodej generacji pszczelarzy. Według statystyk około 60% podmiotów zrzeszonych w Polskim Związku Pszczelarskim (PZP) stanowią pszczelarze, którzy przekroczyli 50. rok życia³⁴. Dla porównania rolnicy poniżej 35. roku życia, prowadzący działalność pszczelarską, stanowią jedynie 1/10 ogólnej liczby pszczelarzy³⁵.

Dodatkowo spore utrudnienie dla sektora pszczelarskiego w Polsce stanowi ograniczenie wsparcia pszczelarstwa do gospodarstw pasiecznych o wielkości nie większej niż 4 ESU³⁶. Tym samym pozbawione dofinansowania w zakupie sprzętu pszczelarskiego zostały wielkotowarowe pasieki zawodowe. W 2012 r. w Polsce według rejestru powiatowych lekarzy weterynarii prowadzeniem pasiek zajmowało się około 51,7 tys. osób, zaś 97,6% z nich posiadało pasieki nieprzekraczające 80 rodzin pszczelich³⁷.

³² J. Majewski, *Wsparcie pszczelarstwa...*, s. 77.

³³ *Idem*, *Finansowe wsparcie polskiego pszczelarstwa...*, s. 117.

³⁴ A. Borkowska, *Wykorzystanie środków w ramach krajowych programów wsparcia pszczelarstwa w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2013, nr 307, s. 82–83.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ ESU to Europejska Jednostka Wielkości Ekonomicznej. Gospodarstwem rolnym o takiej powierzchni jest nieruchomości o powierzchni użytków rolnych co najmniej 1 ha lub nieruchomości służąca do prowadzenia produkcji w zakresie działów specjalnych produkcji rolnej w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników. Równowartość 4 ESU w przeliczeniu na PLN wynosi w przybliżeniu 20 724,96 zł.

³⁷ A. Borkowska, *op. cit.*

Podsumowując, trzeba stwierdzić, że przewidziane w rozporządzeniu 1308/2013 instrumenty prawne mające na celu wsparcie podmiotów prowadzących działalność pszczelarską stanowią w pewnym stopniu próbę ograniczenia stopniowego zmniejszania liczebności pszczół. Należałoby rozważyć jednak opracowanie działań mających na celu zaktywizowanie pokolenia pszczelarzy tzw. młodej generacji oraz przeznaczenia środków pomocowych na rzecz podjęcia działań prewencyjnych mających na celu ochronę zdrowia pszczół.

BIBLIOGRAFIA

- Bolisęga E., *Wsparcie produkcji i zbytu miodu*, „Biuletyn Informacyjny Agencji Rynku Rolnego” 2004, nr 12(162).
- Borkowska A., *Wykorzystanie środków w ramach krajowych programów wsparcia pszczelarstwa w Polsce*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2013, nr 307.
- Buczek K., *Zespół masowego giniecia pszczoły miodnej (CCD)*, „Annales UMCS. Sectio DD” 2009, t. 64, nr 1.
- Chauzat M.P., Cauquil L., Roy L., Franco S., Hendriks P., Ribiere-Chabert M., *Demographics of the European Apicultural Industry*, “PLoS ONE” 2013, Vol. 8, No. 8,
DOI: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0079018>.
- Conte Y. Le, Ellis M., Ritter W., *Varroa mites and honey bee health: can Varroa explain part of the colony losses?*, “Apidologie” 2010, Vol. 41, No. 3,
DOI: <https://doi.org/10.1051/apido/2010017>.
- Deloitte, *European Commission DG Agriculture and Rural Development Evaluation of measures for the apiculture sector. Final Report*, Framework Contract, No. 30-CE-0219319/00-20, 2013.
- Frączak K., *Glosa do wyroku TS z dnia 6 września 2011 r., C-442/09*, 2014, LEX/el. nr 204724.
- IUCN Red List Status*, <http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/species/redlist/bees/status.htm> [dostęp: 15.01.2017].
- Madras-Majewska B., Majewski J., *Zmiany w światowym pszczelarstwie z uwzględnieniem miejsca Polski*, „Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego” 2008, nr 4(19).
- Majewski J., *Finansowe wsparcie polskiego pszczelarstwa środkami Unii Europejskiej*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej” 2015, nr 110.
- Majewski J., *Wsparcie pszczelarstwa po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, „Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu. Roczniki Naukowe” 2012, t. 14, nr 2.
- Ołowski J., Trajer M., *Unijny system regulacji wsparcia rynków rolnych, ze szczególnym uwzględnieniem instrumentów wdrażanych przez Agencję Rynku Rolnego*, „Studia Biura Analiz Sejmowych” 2016, nr 4(48).
- Pohorecka K., *Aktualnie obowiązujące regulacje prawne wybranych zagadnień z zakresu pszczelarstwa*, Puławy 2003.
- Potts S.G., Roberts S.P.M., Dean R., Marris G., Brown M.A., Jones R., Neumann P., Settele J., *Declines of Managed Honey Bees and Beekeepers in Europe*, “Journal of Apicultural Research” 2010, No. 49.
- Prabucki J., [w:] *Pszczelnictwo*, red. J. Prabucki, Szczecin 1998.
- Rozpara K., *Wybrane zagadnienia prawne z pszczelarstwa*, Warszawa 1989.

- Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 2015/1366 z dnia 11 maja 2015 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy w sektorze pszczelarstwie (Dz.Ur. UE L 211/3).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz.Ur. UE L 347/487).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz.Ur. UE L 347/671).
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiające wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku; Dz.Ur. L 299).
- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 2015/1368 z dnia 6 sierpnia 2015 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 w odniesieniu do pomocy w sektorze pszczelarstwie (Dz.Ur. UE L 211/9).
- Różański K., *Komentarz do wyroku TSUE z 6 września 2011 r. w sprawie C-442/09 – Karl Heinz Bablok i inni przeciwko Bayerischer Verwaltungsgerichtshof*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2015, nr 2(17).
- Rua P. de la, Jaffé R., Dall’Olio R., Noz I.M., Serrano J., *Biodiversity, conservation and current threats to European honeybees*, „Apidologie” 2009, No. 40.
- Vanengelsdorp D., Evans J.D., Saegerman C., Mullin C., Haubruge E., Nguyen B.K., Frazier M., Frazier J., Cox-Foster D., Chen Y., Underwood R., Tarpy D.R., Pettis J.S., *Colony collapse disorder: A descriptive study*, „PLoS ONE” 2009, Vol. 4, No. 8.
- Załącznik do zarządzenia nr 130/2016/Z Prezesa ARR z dnia 7 lipca 2016 „Warunki ubiegania się o refundację kosztów poniesionych w ramach realizacji mechanizmu – Wsparcie rynku produktów pszczelich w latach 2016/2017, 2017/2018, 2018/2019”.
- Żółty K., *Podstawowe przepisy prawne i weterynaryjne i sanitarne w pszczelarstwie*, Kraków 2006.

SUMMARY

Conducting apicultural activity in the European Union is currently seriously threatened due to the diverse factors of both socio-economic and environmental nature. The new regulation establishing the common organisation of agricultural markets has provided the opportunity to support the beekeepers primarily through the performance of national apiculture programmes financed by 50% of the EU budget. The aim of this article is to try to assess to what extent the legal instruments provided in this Regulation, firstly, support beekeepers in the European Union and, secondly, provide as an effective way of counteracting to the challenges facing the apiculture sector in the 21st century.

Keywords: bees; apiculture support; apicultural activity; National Apiculture Programmes